

Vaststelling Staatloosheid in Nederland

Stappenplan voor
zaakbehandelaars

Vaststellen van Staatloosheid

Tijdens/na asielprocedure

Evidente Staatloosheid (ES)

(p. 4)

DOOR BESTUURSORGANEN

Toekenning

(p. 6)

Afwijzing

Na afloop asielprocedure

Staatloosheid Vaststellingprocedure (SDP)

(p. 4)

DOOR DE RECHTBANK

Toekenning

(p. 6)

Afwijzing

CASSSATIE

(p. 7)

In deze brochure vind je een overzicht van de stappen die een staatloos persoon kan nemen om de status van staatloosheid te laten vaststellen en om legaal verblijf te verkrijgen. Ook vind je meer informatie over andere relevante procedures voor staatlozen.

In deel één lees je meer over staatloosheid en aandachtspunten voor het bewijzen van staatloosheid. Deel twee gaat over vaststellingsprocedures: de evidente staatloosheid check en de gerechtelijke vaststellingsprocedure. In deel drie van de brochure lees je meer over de stappen die genomen kunnen worden na vaststelling en wat te doen als de vaststelling is afgewezen.

Wat is staatloosheid?

Mensen die staatloos zijn, worden door geen enkel land ter wereld als staatsburger erkend en hebben daarom geen nationaliteit. Volgens Nederlandse wetgeving is een staatloospersoon "een persoon die door geen enkele staat, krachtens diens wetgeving, als onderdaan wordt beschouwd" en, sinds 1 oktober 2023, een persoon die als staatloos kan worden beschouwd op grond van artikel 4 of 5 van de Wet vaststellingsprocedure staatloosheid (Wvs) (artikel 1, lid 1, onder f van de Rijkswet op het Nederlandschap).

Hiernaast vind je een overzicht van de stappen die een staatloze kan nemen om legaal verblijf te verkrijgen, de status van staatloosheid te laten vaststellen en andere relevante procedures te starten. Op de volgende pagina's zullen we de procedures in detail uitleggen.

Aankomst

Het is van groot belang dat iemands nationaliteit en mogelijke staatloosheid in de aankomst fase bij de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND) al zorgvuldig wordt overwogen. Als er onduidelijkheden zijn over iemands nationaliteit, vraag je de persoon naar mogelijke staatloosheid en help je diegene met het documenteren van de staatloosheid door mogelijke officiële documenten of, waarschijnlijker, andere ondersteunende documenten zoals informatie over de nationaliteit van familieleden of een huwelijks- of doopakte. Let wel, staatloze personen beschikken vaak niet over documenten om hun identiteit of staatloosheid te bewijzen. Deze speciale omstandigheden moeten in overweging worden genomen.

Asielprocedure

Tijdens de procedure onderzoekt de IND de identiteit en nationaliteit. De bewijslast ligt bij de aanvrager. Naast het assisteren bij het eventueel terugvinden van bewijsstukken, is het van belang om de persoon te instrueren over het belang zorgvuldige communicatie met betrekking tot de staatloosheid tijdens het interview met de IND. Indien de staatloosheid evident is (zie pagina 4), kan dit ambtshalve door de IND worden vastgesteld.

Als iemand staatloos is en geen officiële documenten heeft om dit te bewijzen, zal de evidente staatloosheid-check waarschijnlijk niet succesvol zijn. In dat geval moet de persoon na de asielprocedure een gerechtelijke vaststellingsprocedure initiëren (zie pagina 5). Deze procedure bij de Rechtbank Den Haag kan pas worden gestart na het afronden van de asielprocedure, ongeacht of de persoon al dan niet een verblijfsvergunning heeft verkregen.

Evidente Staatloosheid

Bestuursorganen, waaronder de gemeente, de IND en de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) kunnen bij de beoordeling van de nationaliteit persoon vaststellen dat er sprake is van evidente staatloosheid. Dit houdt in dat de cliënt zonder uitgebreid onderzoek of bewijsmateriaal als staatloos kan worden aangemerkt. Dit kan bij de gemeente bij inschrijving in de Basisregistratie Personen

(BRP), de IND tijdens verblijfsrechtelijke procedures of de DT&V tijdens het terugkeerproces. Hierbij wordt getoetst of er aan één van de vijf gronden voor evidente staatloosheid wordt voldaan. Zie voor meer informatie het Besluit evidente staatloosheid, de Regeling evidente staatloosheid en de werkinstructie 2023/10 Beoordelen evidente staatloosheid.

Gerechtelijke vaststellingprocedure (SDP)

Sinds 1 oktober 2023 kent Nederland een gerechtelijke vaststellingsprocedure, bij de Rechtbank Den Haag. Deze procedure kan worden gestart na het afronden van asielprocedure, ongeacht of de persoon al dan niet een verblijfsvergunning heeft gekregen.

De gronden

A

Wanneer de staatloosheid eerder is vastgesteld

Een document waaruit de vaststelling van staatloosheid blijkt, afgegeven door een land dat is aangewezen volgens de ministeriele regeling (zie bijlage 1 van de Regeling evidente staatloosheid).

B

Een in Nederland geboren kind met staatloze ouders

C

Een in Nederland geboren kind is met een staatloze vader en van wie de moeder haar nationaliteit niet kan doorgeven

Een moeder kan op basis van het nationaliteitsrecht van het land van herkomst soms haar nationaliteit niet kan doorgeven aan haar kind (zie bijlage 2 van de Regeling evidente staatloosheid).

D

Een in Nederland geboren kind zonder wettelijke vader, waarbij de moeder staatloos is of haar nationaliteit niet kan doorgeven.

Een moeder kan op basis van het nationaliteitsrecht van het land van herkomst soms haar nationaliteit niet kan doorgeven aan haar kind (zie bijlage 2 van de Regeling evidente staatloosheid). In situatie B, C en D kan een optieverklaring voor de Nederlandse nationaliteit relevant zijn - zie de folder "Staatloze kinderen geboren in Nederland" hierover.

E

Iemand die enkel de nationaliteit bezit van een staat die door Nederland niet wordt erkend

Dit geldt bijvoorbeeld mensen die enkel de Palestijnse nationaliteit bezitten en al dan niet uit de Palestijnse gebieden komen.

Hoe werkt het?

De belanghebbende dient een verzoek in bij de rechter, voorzien van zo veel mogelijk bewijsmiddelen. Dit verzoek moet ingediend worden door een advocaat. De rechter vraagt vervolgens de IND om advies. Binnen zes maanden, met de mogelijkheid van een verlenging van zes maanden (artikel 3, lid 3 Wvs.), vindt er een zitting plaats waarna uitspraak wordt gedaan.

De verzoeker moet in Nederland wonen en een rechtstreeks belang hebben bij vaststelling. Rechtstreeks belang zou ruim geïnterpreteerd moeten worden en de procedure staat tevens voor staatlozen zonder verblijf open.

De rechter stelt de staatloosheid van verzoeker vast als er geen indicatie is dat de verzoeker door enige staat als onderdaan wordt beschouwd (artikel 2, lid 2 Wvs).

Het betreft een zogenaamde negatieve bewijslast. De rechter toetst dit aan de hand van 'aanknopingspunten': welke landen heeft de betrokkene een band mee? Vervolgens moeten die landen worden weggestreept. De verzoeker is verplicht om naar waarheid te verklaren en alle informatie aan te leveren waarover hij redelijkerwijs kan beschikken. Bij voldoende aannemelijkheid, moet de Staat aanvullend onderzoek doen. Deze bewijslastverdeling en vaststelling is aan de rechter voorbehouden. Het UNHCR-Handboek is hierbij van belang.

Rechten na vaststelling staatloosheid

Nadat de persoon is vastgesteld als staatloos - via de gerechtelijke vaststellingsprocedure of de evidente staatloosheid procedure - heeft hij of zij diverse rechten afhankelijk van de verblijfsstatus.

Met rechtmatig verblijf

Registratie als 'staatloos' in de **Basisregistratie Personen (BRP)** van de desbetreffende gemeente, waaronder een nieuwe registratie of wijziging van nationaliteit (bijvoorbeeld van 'nationaliteit onbekend' naar 'staatloos').

Naturalisatie via de '**optieprocedure**' voor in Nederland geboren staatloze kinderen na 3 jaar rechtmatig verblijf.

Versnelde naturalisatie. In plaats van na vijf jaar, kan een staatloos persoon al na drie jaar rechtmatig verblijf aanspraak maken op de Nederlandse nationaliteit.

Aanvragen van een **reisdocument** voor staatloze personen bij de desbetreffende gemeente.

Zonder rechtmatig verblijf

Aanvraag voor een **identificerend document** voor staatlozen genaamd S-document.

Naturalisatie via de '**optieprocedure**' voor in Nederland geboren staatloze kinderen met 5 jaar 'stabiel hoofdverblijf'.

Het indienen van een **nieuwe verblijfsprocedure** bij de IND. Een vaststelling als staatloze kan in sommige gevallen kwalificeren als relevante grond voor een **herhaalde asielaanvraag** (HASA).

Indien vertrek uit Nederland 'buiten hun schuld' niet lukt, kunnen zij in **aanmerking** komen voor een **buitenschuld vergunning**. Bij de invoering van de Wet vaststelling staatloosheid heeft de staatssecretaris aangegeven dat het wat hem betreft 'in de rede ligt' dat een staatloze sneller aanspraak kan maken op een buitenschuldvergunning, aangezien ze in de praktijk geen land hebben om naar terug te keren vanwege het ontbreken van een nationaliteit. Zie tevens Ad 3. onder 4, 4.1, van de Vreemdelingencirculaire 2000.

Afwijzing van vaststelling

Bezwaar evidente vaststelling staatloosheid

Als het verzoek tot vaststelling van staatloosheid via de evidente staatloosheid wordt afgewezen, kan er tegen dit besluit geen bezwaar worden ingediend. Ook kan de zaak niet worden voorgelegd aan de bestuursrechter (zie bijv. artikel 2.61 lid 3 van de Wet BRP). De zaak kan dan wel, na afronding van de asielprocedure en met bijstand van een advocaat, worden voorgelegd aan de rechtbank Den Haag in een judiciële vaststellingsprocedure.

Cassatie Hoge Raad judiciële vaststellingsprocedure

In de judiciële vaststellingsprocedure bij de rechtbank Den Haag kan binnen drie maanden enkel cassatie bij de Hoge Raad worden ingesteld. De cassatieprocedure omvat geen volledige herbeoordeling. De Hoge Raad beoordeelt uitsluitend of de uitspraak van de rechtbank begrijpelijk is en een goede wetsuitleg weergeeft, zonder ruimte voor het aandragen van nieuwe feiten.

Meer informatie, praktijkervaring en nuttige tips

ASKV heeft eerder succesvolle optieprocedures begeleid. Ons team beschikt over uitgebreide kennis, ervaring en expertise op het gebied van staatloosheid. Neem vooral contact met ons op als je vragen hebt. We denken graag mee.

Versie juni 2024

De inhoud van dit rapport is gemaakt door het ASKV Steunpunt Vluchtelingen en het Institute on Statelessness and Inclusion (ISI) en is eigendom van hen, exclusief externe links en afbeeldingen/materialen die anders zijn gecrediteerd.

Bij vragen/
opmerkingen
neem contact met ons
op via:

T 020 6272408
E receptie@askv.nl

Scan deze QR code
voor handige linkjes

